

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора
Дорошенко Тетяни Володимирівни
на дисертацію Добровольської Руфіни Олегівни
«Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в
університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної
терапії у професійній діяльності»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Добровольської Руфіни Олегівни «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» зумовлена сукупністю соціокультурних, освітніх і психолого-педагогічних викликів, що постають перед сучасним суспільством у XXI столітті. В умовах глобалізації, інтенсивного розвитку інформаційного суспільства, зростання психоемоційного навантаження на особистість, а також у контексті воєнних подій і кризових ситуацій особливого значення набуває проблема збереження та відновлення психологічного здоров'я людини. У цьому зв'язку актуалізується потреба в ефективних підходах, здатних забезпечити гармонізацію психоемоційного стану особистості, серед яких вагоме місце посідає музична терапія як інтегративна міждисциплінарна практика.

Сучасні реалії розвитку українського суспільства, зокрема наслідки воєнних дій, соціальна нестабільність, зростання рівня стресогенних факторів, підвищують попит на фахівців, здатних використовувати засоби мистецтва для психоемоційної підтримки різних категорій населення.

У цьому контексті особливої ваги набуває підготовка фахівців мистецького спрямування, які володіють компетентностями у сфері музичної терапії та здатні інтегрувати відповідні технології у свою професійну діяльність.

Актуальність дослідження посилюється також необхідністю модернізації системи вищої освіти України відповідно до сучасних міжнародних стандартів, що відображено у низці нормативно-правових

документів, зокрема в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національній стратегії розвитку освіти в Україні, Концепції розвитку педагогічної освіти, а також у стратегічних документах щодо інтеграції України до Європейського освітнього простору. Нормативне підґрунтя цієї проблеми закріплено у новітньому законодавстві України, зокрема в Законі України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні» (2025 р.), який визначає забезпечення психологічного благополуччя, профілактику психоемоційних порушень та розвиток системи підтримки як ключові напрями державної політики. У статті 8 цього Закону наголошено на принципах людиноцентричності, міжсекторальної взаємодії та співпраці фахівців різних галузей, що безпосередньо корелює з міждисциплінарною природою музичної терапії. Водночас стаття 34 зазначеного Закону передбачає підготовку та безперервний професійний розвиток фахівців у сфері психічного здоров'я у закладах вищої освіти, що актуалізує необхідність удосконалення змісту професійної підготовки відповідних спеціалістів та створює нормативні передумови для інтеграції музичної терапії як складника професійної підготовки фахівців мистецького спрямування.

Обрана тема має не лише актуальний, а й стратегічний характер, оскільки пов'язана з модернізацією системи вищої мистецької освіти України в контексті її інтеграції у європейський та світовий освітній простір. Університети країн Європейського Союзу та США мають розвинені системи підготовки фахівців у галузі музичної терапії, що характеризуються високим рівнем інституціоналізації, наявністю стандартів освіти, систем сертифікації та тісною взаємодією з практикою.

Грунтовне вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду, визначення можливостей його адаптації до українських умов є важливим науковим, практичним і соціально значущим завданням.

Дисертантка справедливо зазначає, що попри зростання інтересу до проблеми музичної терапії у вітчизняній науці, питання системної підготовки фахівців мистецького спрямування до її застосування у професійній діяльності залишається недостатньо розробленим. Відсутність цілісного теоретико-методологічного обґрунтування, узагальнення міжнародного досвіду та розроблення ефективних моделей загострило проблему теорії і практики підготовки фахівців мистецького спрямування в закладах вищої освіти України до застосування музичної терапії у професійній діяльності, що й актуалізувало необхідність проведення комплексного наукового дослідження.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 4 від 26 вересня 2022 р.) та уточнено вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 6 від 28.05.2024 р.).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження.

Наукова новизна здобутих результатів дослідження полягає в тому, що вперше:

– здійснено цілісний науковий аналіз проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності та визначено й теоретично обґрунтовано можливості використання в Україні зарубіжного досвіду роботи щодо організації та проведення відповідної підготовки фахівців до професійної діяльності в системі вищої освіти; схарактеризовано етапи становлення та розвитку музичної терапії в країнах Європи та США, розкрито тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторах країн Європи та США; з'ясовано і проаналізовано сучасні моделі професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності; узагальнено актуальний для розвитку сучасної системи вітчизняної освіти зарубіжний досвід та визначено перспективи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в Україні у контексті актуалізованого зарубіжного досвіду;

– уточнено: особливості підготовки музичних терапевтів в університетах Європейського Союзу та США; поняття «музична терапія», «музична терапія у соціокультурному просторі», «музична імпровізація», «культурна компетентність», «соціальна компетентність», «супервізія»;

– удосконалено форми, методи, засоби та технології підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності;

– дістали подальшого розвитку теоретичні засади осмислення підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності в умовах формування єдиного світового освітнього простору.

До наукового обігу введено нові документи з проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності, які в Україні ще не публікувалися.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені у дисертації, є достатньо обґрунтованими й достовірними. Це забезпечується:

- методологічною виваженістю дослідження та чітким визначенням концептуальних засад;
- використанням широкого спектра взаємопов'язаних методів наукового пізнання, адекватних меті та завданням дослідження;
- ґрунтовною та репрезентативною джерельною базою, що включає міжнародні нормативні документи, освітні програми університетів ЄС та США, наукові праці провідних зарубіжних і вітчизняних учених;
- логічною послідовністю та аналітичною глибиною викладу матеріалу, системністю аналізу;
- узгодженістю отриманих результатів із сучасними науковими підходами у галузі педагогіки, психології та мистецької освіти;
- репрезентативністю фактичного матеріалу та аргументованістю авторських узагальнень.

Аналіз тексту дисертації, автореферату Р.О. Добровольської, змісту публікацій дисертантки засвідчили наукову достовірність викладених автором результатів.

Структура та зміст дисертації

Дисертація має чітко вибудовану, логічно послідовну та науково обґрунтовану структуру, що повністю відповідає поставленій меті, визначеним завданням і концептуальним засадам дослідження. Робота складається зі вступу, п'яти розділів з висновками до кожного з них, списку використаних джерел до кожного розділу (всього 503 найменування, з них – 396 іноземними мовами), загальних висновків і 5 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 492 сторінки, з них 350 – основного тексту. Робота містить 4 таблиці та 1 рисунок.

У *вступі* обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами і темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження; обґрунтовано концептуальні, методологічні та теоретичні засади дослідження; сформульовано наукову новизну, розкрито практичну значущість одержаних результатів. Авторкою чітко окреслено комплекс методів для розв'язання поставлених завдань, надано відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів, їх висвітлення у наукових публікаціях; наведено структуру та обсяг дисертації.

У *першому розділі* – «Феномен музичної терапії як об'єкт наукового дослідження» – досліджено історико-філософські, культурно-мистецькі та психолого-педагогічні основи поняття «музична терапія», здійснено ретроспективний аналіз етапів становлення музичної терапії та суміжних дисциплін в країнах Європи та США, досліджено феноменологію поняття «музична терапія» в сучасному науковому дискурсі країн Європи та США.

Дисертанткою з'ясовано, що вже на найдавніших етапах розвитку сучасної цивілізації музичне мистецтво утвердилося у суспільній свідомості як активний терапевтичний засіб, а Сполучені Штати Америки були першою країною, яка розвинула музичну терапію як сучасну професію та дисципліну. Здобувачкою виокремлено теоретичні напрями, які відображають еволюцію музичної терапії як професійної дисципліни: музична терапія з медичної точки зору, музична терапія з поведінкової точки зору, музична терапія з психодинамічної точки зору, музична терапія з гуманістичної точки зору, музична терапія у трансперсональній перспективі, музична терапія орієнтована на культуру, музична терапія орієнтована на музику, музична терапія з педагогічної точки зору.

У розділі дисертанткою зазначено, що феноменологія музичної терапії в Європі та США включає в себе розуміння музики як ефективної форми лікування та засобу знаття стресу, визнання професії музичного терапевта як важливої складової здоров'язбережувальної ланки. Встановлено, що більшість країн Європи та США надають перевагу інтеграції музичної терапії в систему охорони здоров'я та педагогіки.

У *другому розділі* – «Тенденції функціонування музичної терапії в соціокультурному та освітньому просторі країн Європи та США» – Р.О. Добровольською з'ясовано, що музична терапія у соціокультурному просторі – це один із параметрів соціального і культурного розвитку суспільства, який слід розглядати з позицій змісту і структури цього суспільства, а рівень розвитку музичної терапії можна дослідити через діяльність асоціацій, громадських організацій, проектів, програм,

віртуального медіапростору тощо. Результати дослідження проблеми дали дисертантці можливість зробити висновок, що дослідники в галузі музичної терапії відзначають широкий діапазон ефективності її застосування, а також характерним є зростаючий інтерес до цієї галузі.

У розділі також з'ясовано, що важливим завданням музичної терапії у соціокультурному просторі країн Європи та США є об'єктивізація діагностичних та лікувальних методів в інтерпретації отриманих результатів для оцінки ефективності та підбору музично-терапевтичних програм. Також встановлено, що впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США є одним із ефективних механізмів вирішення проблем в освітньому просторі, який створює сприятливі умови для емоційно-психологічної саморегуляції, забезпечує емоційну стабільність суб'єктів освітнього процесу. Варто акцентувати увагу на тому, що дисертанткою глибоко досліджено умови, що сприяли уніфікації та розвитку дисципліни музична терапія й впровадженню музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти країн Європи та США.

На основі аналізу поглядів науковців та практиків країн Європи та США щодо становлення музичної терапії дисертанткою сформульовано власне визначення поняття «музична терапія» як «професійне використання музики та її елементів у роботі з окремими особами, групами, родинами чи спільнотами, які прагнуть оптимізувати якість життя та покращити соціальний, комунікативний, емоційний, інтелектуальний стан, фізичне і духовне здоров'я й благополуччя». У результаті аналізу стану підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності здобувачкою встановлено, що в таких країнах, як США, Австрія, Латвія, Великобританія, впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти відбувається більш ефективно, оскільки у цьому процесі вагому роль відіграють професійні об'єднання музичних терапевтів, які сприяють нормативно-правовому забезпеченню музичної терапії в країнах, регулюючи навчальні, професійні, трудові та етичні аспекти шляхом проведення відповідних заходів, досліджень та створення відповідної документації.

У *третьому розділі* – «Концептуальні засади підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» – дисертанткою в результаті аналізу методологічних підходів у проектуванні підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності в США та країнах Європейського Союзу було

визначено наступні підходи: інтегративний, дослідницький, практичний, рефлексивний, міждисциплінарний. Заслуговують на увагу виділені Р.О. Добровольською закономірності (єдності теорії і практики, науковості, системності, діалектики, індивідуалізації, взаємозв'язку і взаємодії), на які спирається проектування програм підготовки музичних терапевтів, та принципи проектування підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії, серед яких: індивідуалізація, активне залучення студентів до освітнього процесу, орієнтація на розвиток практичних навичок, інтердисциплінарність, налагоджена співпраця з практикуючими фахівцями.

Заслуговує на увагу зроблений дисертанткою висновок про те, що в університетах Європейського Союзу та США моделювання системи підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності передбачає чотири обов'язкові напрями формування фахівця: розвиток теоретичних знань; розвиток практичних умінь та навичок; розвиток соціальної компетентності; розвиток професійних якостей, що забезпечують ефективність цього процесу.

У четвертому розділі – «Особливості підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» – здійснено аналіз змісту, програм та підходів професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах США та Європейського Союзу до застосування музичної терапії. У ході дослідження дисертанткою встановлено, що у підготовці музичних терапевтів в університетах США принцип інтеграції теорії та практики відіграє ключову роль та реалізується за допомогою різноманітних педагогічних методів і форм навчання. З'ясовано, що у навчанні музичної терапії значний акцент робиться на емпатії та налагодженні відносин з клієнтом.

Р.О. Добровольською виявлено, що освітні програми підготовки музичних терапевтів у Європі інтегрують академічну та практичну підготовку. Основними компонентами програми є основи музичної терапії (включаючи стажування), художньо-музична підготовка, медико-психологічна підготовка тощо. У всіх програмах з музичної терапії в Європі передбачено розвиток творчих музичних навичок студентів, навичок володіння музичними інструментами та імпровізації. Дисертантка зазначає, що підготовка музичних терапевтів в Європі спрямована на надання здобувачам знань, умінь та навичок, необхідних для роботи в різних сферах (психіатрія, неврологія, реабілітація та педіатрія) та з різними групами пацієнтів.

У п'ятому розділі – «Перспективні напрями використання досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії в університетах Європейського Союзу та США в закладах вищої освіти України» – дисертанткою зазначено, що Україна знаходиться на початковому етапі впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти, проте сьогодні значно зріс інтерес до вивчення релаксично-педагогічних і психотерапевтичних властивостей музичної терапії.

Заслуговує на увагу запропоновані Р.О. Добровольською перспективні шляхи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в Україні, а саме: здійснення підготовки музичних терапевтів за всіма рівнями вищої освіти: бакалавр, магістр та доктор філософії; розробка стандартів підготовки фахівця з музичної терапії за всіма рівнями вищої освіти; впровадження музичної терапії у зміст сучасної університетської освіти України; модернізація освітніх програм професійної підготовки музичних терапевтів, у яких важливе місце має посідати виробнича практика з використанням досвіду країн Європейського Союзу та США; міжнародне співробітництво в галузі музичної терапії, розширення географії академічної мобільності студентів та викладачів; посилення міждисциплінарних зв'язків з інтеграцією їх змісту в програмі підготовки музичних терапевтів; активне впровадження музикотерапевтичних технологій в освітнє середовище закладів вищої освіти; створення умов для індивідуальної освітньої траєкторії навчання музичних терапевтів.

Висновки дисертаційного дослідження є логічними, послідовними та обґрунтованими, відображають отримані результати й підтверджують досягнення поставленої мети та реалізацію визначених завдань.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

Результати дисертаційної роботи Р.О.Добровольської висвітлено в 48 наукових працях (38 – одноосібних): 29 відображають основні результати дослідження (з них 23 статті у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України, 5 статей у наукових виданнях, що входять до баз Scopus та Web of Science Core Collection, 1 розділ монографії); 19 публікацій, які додатково відображають наукові результати докторської дисертації: 18 тез у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 стаття в іншому виданні.

Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у вагомому внеску його результатів у розвиток педагогічної науки, зокрема теорії

професійної підготовки фахівців мистецького спрямування та порівняльної педагогіки.

У роботі здійснено цілісне наукове осмислення проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування до застосування музичної терапії у професійній діяльності, що дозволило розширити сучасні наукові уявлення про сутність, зміст і структуру цього процесу. Обґрунтовано концептуальні засади підготовки таких фахівців у контексті міждисциплінарної взаємодії мистецтва, педагогіки, психології та медицини, що сприяє розвитку інтегративного підходу в педагогічній теорії. Здійснений цілісний науковий аналіз проблеми підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності дозволив визначити й теоретично обґрунтувати можливості використання в Україні зарубіжного досвіду роботи щодо організації та проведення відповідної підготовки фахівців до професійної діяльності в системі вищої освіти.

Суттєвим є внесок у розвиток категоріально-понятійного апарату дослідження, зокрема уточнення й конкретизація понять «музична терапія», «музична терапія у соціокультурному просторі», «музична імпровізація», «культурна компетентність», «соціальна компетентність», «супервізія», що сприяє впорядкуванню наукового дискурсу та підвищенню теоретичної визначеності досліджуваної проблематики.

У дисертації виявлено закономірності, тенденції та специфіку розвитку музичної терапії у соціокультурному й освітньому просторі країн Європейського Союзу та США, що поглиблює наукові знання у сфері порівняльної педагогіки. Узагальнення дисертанткою сучасних моделей професійної підготовки фахівців дозволило визначити їх структурно-функціональні характеристики, принципи та підходи до організації освітнього процесу.

Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо проектування змісту професійної підготовки фахівців мистецького спрямування, зокрема в аспекті інтеграції музикотерапевтичних технологій у систему вищої освіти. Обґрунтовано роль міждисциплінарності, практикоорієнтованості та рефлексивності як провідних принципів сучасної професійної підготовки.

Таким чином, результати дослідження розширюють теоретико-методологічні засади підготовки фахівців мистецького спрямування, сприяють розвитку нових наукових підходів до інтеграції мистецтва і терапії в освітній процес та мають значний потенціал для подальших наукових розвідок.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає у можливості широкого використання його результатів у системі вищої освіти України, а також у сфері професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців мистецького й педагогічного спрямування.

Отримані результати можуть бути використані:

- при розробленні та вдосконаленні державних стандартів вищої освіти у галузі мистецької та педагогічної підготовки;
- у проектуванні освітніх програм підготовки бакалаврів, магістрів і докторів філософії з урахуванням інтеграції музичної терапії як складника професійної компетентності;
- для оновлення змісту навчальних дисциплін («Музична терапія», «Психологія», «Педагогічна майстерність», «Методика музичної освіти», «Інноваційні технології в мистецькій освіті», «Арт-комунікації», «Естетотерапія» тощо);
- у розробленні навчально-методичного забезпечення (робочих програм, навчальних посібників, методичних рекомендацій);
- у впровадженні музикотерапевтичних технологій в освітній процес закладів вищої освіти з метою створення здоров'язберезувального освітнього середовища.

Важливим є те, що запропоновані у дослідженні підходи та рекомендації можуть бути використані в організації практичної підготовки студентів, зокрема під час педагогічної та виробничої практики, а також у діяльності міждисциплінарних команд фахівців (педагогів, психологів, соціальних працівників).

Результати дослідження можуть бути застосовані у системі післядипломної освіти для підвищення кваліфікації вчителів, викладачів і педагогічних працівників, сприяючи формуванню їх готовності до використання музичної терапії як засобу психоемоційної підтримки учасників освітнього процесу.

Крім того, матеріали дисертації можуть слугувати науково-методичною основою для розроблення програм міжнародного співробітництва, академічної мобільності, а також для впровадження інноваційних освітніх практик, що відповідають сучасним європейським стандартам.

Отже, практична цінність роботи полягає у її прикладній спрямованості, можливості реального впровадження результатів у діяльність закладів вищої освіти та їх потенціалі для модернізації системи професійної підготовки фахівців мистецького спрямування в Україні.

Ідентичність змісту реферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені у рефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертацію викладено українською мовою. Мова дисертації характеризується науковою чіткістю, логічністю та послідовністю викладу. Стель відповідає вимогам академічного письма: використано коректну термінологію, аргументація подана виважено й переконливо. Текст вирізняється структурованістю, змістовною насиченістю та відсутністю зайвої описовості, що сприяє цілісному сприйняттю результатів дослідження.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертації відповідає предметній галузі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи наукову новизну, теоретичну й практичну значущість дисертаційного дослідження Р.О.Добровольської, вважаємо за доцільне висловити окремі міркування та побажання, що мають дискусійний характер і можуть слугувати підґрунтям для подальшого наукового пошуку.

1. У контексті аналізу понятійно-категоріального апарату заслуговує на подальше уточнення співвідношення авторського трактування поняття «музична терапія» з існуючими міжнародними підходами, зокрема щодо розмежування педагогічного, психотерапевтичного та медичного аспектів її застосування.
2. Певного роз'яснення, на нашу думку, потребує проблема визначення професійних меж діяльності фахівця мистецького спрямування, який застосовує музикотерапевтичні технології, у співвідношенні з діяльністю сертифікованого музичного терапевта.
3. Дисертанткою переконливо обґрунтовується необхідність імплементації досвіду країн ЄС та США, однак дискусійним є питання механізмів його адаптації з урахуванням національних соціокультурних особливостей і ресурсних можливостей закладів вищої освіти в Україні.
4. На с. 415 дисертації здобувачка зазначає: «вивчення особливостей підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності дозволило запропонувати перспективні шляхи вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування в Україні, зокрема здійснення підготовки музичних терапевтів за всіма рівнями вищої освіти: бакалавр, магістр та

доктор філософії та розробка стандартів підготовки фахівця з музичної терапії за всіма рівнями вищої освіти». Потребує роз'яснення питання: запропоновані перспективні шляхи – це відкриття нової спеціальності і надання професійної кваліфікації «музичний терапевт» чи удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців мистецького спрямування?

5. Потребує певної конкретизації визначений авторкою на с. 35 дисертації здобуток у розділі «Наукова новизна здобутих результатів дослідження», а саме «удосконалено форми, методи, засоби та технології підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності».

6. З огляду на вагомі теоретичні напрацювання здобувачки, доцільним було б посилення емпіричної складової, зокрема через апробацію запропонованих моделей, окремих положень, підходів у практиці закладів вищої освіти України.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук».

Дисертаційна робота «Теорія і практика підготовки фахівців мистецького спрямування в університетах Європейського Союзу та США до застосування музичної терапії у професійній діяльності» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп.7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її авторка, Добровольська Руфіна Олегівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Тетяна ДОРОШЕНКО

